

Sundbyberg 2017-06-30

Dnr.nr: S2017/01576/FS

Vår referens: Sofia Karlsson

s.registrator@regeringskansliet.se
s.fs@regeringskansliet.se

Remissvar: Kvalitet och säkerhet på apoteksmarknaden SOU 2017:15

Utredningen innehåller förslag för att förbättra säkerheten på apotek och tillgängligheten till läkemedel. Den tar också upp ett antal förslag som rör forskning och tillsyn. Funktionsrätt Sverige är överlag positiva till detta betänkande. Vi har inte tagit ställning till vart och ett av förslagen, utan har valt att fokusera på de förslag som har direkt påverkan på våra medlemsgrupper.

Viktigast för oss är en bra och säker rådgivning samt att de studier som föreslås göras, i form av kvalitetsindikatorer och forskning, lyfter grupper som löper ökad risk för felmedicinering. Det handlar bland annat om personer som får läkemedel för första gången, som tar många läkemedel eller har någon form av funktionsnedsättning som gör att man inte fullt ut kan ta till sig den skriftliga eller muntliga informationen. Patient- och funktionsrättsrörelsen ska självklart involveras i detta arbete.

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 41 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter. Vi driver medlemmarnas funktionsrätt – rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla.

Kvalitet och säkerhet på apotek (kap 5)

I detta kapitel föreslås att apotekens uppdrag förtydligas. Man föreslår också hur kvalitetsindikatorer ska tas fram samt anger ett

antal krav för att få tillstånd att bedriva apotek. Dessa förslag rör bland annat kompetens, rådgivning och lokaler.

Funktionsrätt Sverige är mycket positiva till förslaget att farmaceuters skyldighet att säkerställa att konsumenten kan använda läkemedlet på rätt sätt regleras i lag (5.4.4), liksom att krav på rådgivning och kontroll bör preciseras i föreskrifter (5.4.5). En bra och välfungerande rådgivning är viktigt för alla, men för personer som har syn- eller hörselnedsättning, lässvårigheter, svårigheter att tala och/eller kognitiva svårigheter är det helt centralt att farmaceuten verkligen säkerställer att konsumenten har förstått hur läkemedlet ska användas. Det finns också läkemedel, till exempel sådana som intas med inhalator, där felanvändning på grund av bristande information är vanligt och då är rådgivning extra viktigt. Samma sak gäller för dem som tar många läkemedel.

Det är viktigt att denna skyldighet även fungerar vid e-handel och vid utlämning via ombud, samt för konsumenter som har dosförpackade läkemedel.

Funktionsrätt Sverige är också mycket positiva till förslaget om tydligare krav på apotekens lokaler för att skydda konsumenternas integritet (5.8). Det är viktigt att integriteten skyddas också för den som man måste tala högre till, på grund av nedsatt hörsel, eller för den som använder teckenspråk, direkt eller via tolk.

Funktionsrätt Sverige är positiva till en fortsatt utveckling av indikatorer för att mäta apotekens verksamhet (5.10). Vårt önskemål är att Tandvårds- och läkemedelsverket, TLV, får i uppdrag att särskilt titta på kvalitén i rådgivning och information till grupper där risk för fel är högre. Utöver äldre med många läkemedel och personer som har annat modersmål än svenska så skulle man även kunna titta på hur väl informationen fungerar för personer med nedsatt kommunikativ förmåga eller kognitiva svårigheter.

Forskning utveckling och farmaceutiska tjänster (kap 7)

Utredningen föreslår att forskningsmedel ska fördelas till ämnesområdet samhällsfarmaci, att försöksverksamhet med en farmaceutisk tjänst ska utvärderas och vägledning för gränsen mellan hälsorelaterad kundservice och hälso- och sjukvård.

Funktionsrätt Sverige tycker att det är bra att mer forskningsmedel föreslås gå till samhällsfarmaci (7.2.1). Vi tror att den här typen av tvärvetenskaplig forskning kan gynna våra medlemsgrupper, då de

problem de möter ofta handlar om annat än de rent medicinska frågorna. Det kan till exempel handla om övergångar från slutenvård till öppenvård, eller om bristande kommunikation mellan vård, apotek och omsorg.

Funktionsrätt Sverige delar utredningens bedömning att Apotekarsocieteten bör sammankalla företrädare för apoteksbranschen, relevanta professioner, akademien och landstingen för att skapa en samverkansgrupp som ska stärka forskning om apotekens bidrag till patientsäker och kostnadseffektiv läkemedelsanvändning (7.2.2), med tillägget att även representanter från patient- och funktionsrättsrörelsen självklart ska involveras.

Funktionsrätt Sverige tycker att det är bra att Tandvårds- och läkemedelsförmånsverket ska få i uppdrag av regeringen att initiera och utvärdera en försöksverksamhet med en farmaceutisk tjänst på öppenvårdsapotek (7.3). Om dessa tjänster närmar sig sjukvårdstjänster, behöver man dock ta ställning till om de även ska journalföras.

Leverans- och tillhandahållandeskyldighet (kap 9)

Utredningen föreslår en förändrad 24-timmarsregel, en reglerad returrätt av läkemedel, omfördelning av lager, uppgiftsskyldighet och tillsyn samt uppföljning och analys av direktexpedieringsgraden.

Funktionsrätt Sverige tycker att det är bra att utredningen föreslagit att en myndighet får i uppdrag att undersöka om det finns skillnad mellan uppmätt direktexpediering och konsumenternas upplevelse av den – och om så är fallet, analysera orsakerna (9.2). Kanske är det så att det är vissa patientgrupper drabbas extra mycket, och då är det viktigt att förändringar sker inom dessa områden.

Funktionsrätt Sverige är positiva till att apotekens och partihandlarnas leveransskyldighet stärks, så som föreslås av utredningen (9.4) och vi delar utredningens bedömning att informationen om lagerstatus på läkemedel hos andra apotek kan förbättras (9.3). Det är också viktigt att det klargörs hur patienten kan klaga om det inte fungerar?

Tillsyn över apoteksmarknaden (kap 11)

Utredningen föreslår en ökad samverkan mellan tillsynsmyndigheterna, förändrade sekretessbestämmelser samt förslag kring tillsyn och sanktionsmöjligheter.

Funktionsrätt Sverige vill framför allt lyfta det positiva i att Läkemedelsverkets tillsyn ska utvecklas (11.4), så att resultatet av tillsynen kan bidra till lärande, samt att det ska bli enklare att göra en anonym anmälan. Vår förhoppning är att Läkemedelsverket i sin tillsyn ibland kommer att fokusera på grupper som löper en ökad risk för felaktig läkemedelsanvändning, till exempel på grund av bristande rådgivning.

Geografisk tillgänglighet (kap 13)

Utredningen föreslår att apoteksombudens särskilda roll tydliggörs, att alla apoteksaktörer ska få inrätta apoteksombud fast under vissa geografiska begränsningar samt vilka krav som ska ställas på dem. Det föreslås bland annat krav på farmaceutisk rådgivning och möjlighet att reklamera läkemedel även hos apoteksombud. Apoteksombuden föreslås även kunna sälja receptfria läkemedel men inte vara skyldiga att ta emot läkemedelsavfall.

Funktionsrätt Sverige uppskattar förslaget att tillståndshavaren ska säkerställa att konsumenten får information och rådgivning när förskrivna läkemedel lämnas ut genom apoteksombud (13.5.19). Funktionsrätt Sverige är också positiva till förslaget om att man ska kunna reklamera läkemedel hos apoteksombuden (13.5.21).

Funktionsrätt Sverige anser däremot inte att utredningen tillräckligt har motiverat varför apoteksombuden inte ska vara skyldiga att ta emot läkemedelsavfall (13.5.28). För många är ombuden det enda "apotek" som man har reell tillgång till. Det gäller alla som bor långt från närmsta apotek, och inte minst personer som på grund av sjukdom, funktionsnedsättning och/eller begränsad ekonomi har svårt att ta sig långt. Då är det rimligt att ombuden också tar emot läkemedelsavfall. Det underlättar för kunderna, men framför allt bidrar det till att minska risken att läkemedel hålls ut i slasken eller slängs i hushållssoporna.

Både utredningen och Läkemedelsverket anger risk för missbruk från ombudens sida. Man befärar att ombuden skulle ta till exempel narkotiska läkemedel från läkemedelsavfallet. Ur ett patientperspektiv är ombud som man inte kan lita på ett större problem vid själva utlämningen av läkemedel, än vid avfallshanteringen. Problemet är också lätt avhjälpt med till exempel behållare med liknande lösning som inkastet på postens brevlådor.

Försäljning av receptfria läkemedel utanför apotek (kap 15)

I detta kapitel finns ett antal förslag rörande kommunernas sanktionsmöjligheter, tillsynsplan och samverkan mellan kommuner. Utredningen kommer också med förslag rörande informationsansvar och tillgång till uppgifter för tillsyn.

Funktionsrätt Sverige har inga synpunkter på förslagen.

Läkemedel utanför Läkemedelsförsäkringen

Det finns idag inga krav på att läkemedel som förskrivs ska ingå i läkemedelsförsäkringen. Inte heller kan Tandvårds- och läkemedelsverket, TLV, kräva att läkemedel som blir periodens vara ingår. Även om Läkemedelsförsäkringen vid oklarheter är generösa i sin tolkning, till exempel om vilket läkemedel det är som orsakat en skada, så bidrar detta till osäkerhet för patienterna.

Funktionsrätt Sverige saknar därför förslag i utredningen om att apoteken borde ges ansvar för att informera patienterna om ett läkemedel inte ingår i läkemedelsförsäkringen, samt vilka konsekvenser det kan innebära för patienten om en skada skulle uppstå. För att patienten i samverkan med läkare ska kunna utreda vad det är som orsakat skadan är det också viktigt att läkare får tillgång till den läkemedelslista som finns på apoteken, och som visar de faktiskt uthämtade läkemedlen. På så sätt kan patienten lättare identifiera eventuell allergi eller överkänslighet mot till exempel ett hjälpämne, och biverkningar journalföras och rapporteras in till Läkemedelsverket.

I förlängningen anser vi även att regeringen bör utreda möjligheten att det i samband med att ett läkemedel beviljas tillstånd att säljas också ingår ett krav på läkemedelsförsäkring.

Med vänlig hälsning
Funktionsrätt Sverige

Annika Nyström Karlsson

Kanslichef

